NÁVRATY ZA ŽELEZNOU OPONU A POTÝKÁNÍ SE SE ZÁJMY ČESKOSLOVENSKÉ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI

Vzhledem k tomu, že jste s vaší matkou přišly do NSR z takzvaného. socialistického Československa, jak jste vnímala západní svět ve srovnání s vaším předešlým životem u nás?

Když se na to dívám zpětně, to srovnání bylo velmi zajímavé. Jak jsem říkala, vyrostla jsem ve dvougarsoniérovém bytě a náš dům byl ve své době jedním z nejmodernějších v Praze, doma jsme například měli ústřední topení zabudované ve stěně. Proto pro mě, když jsme přišly do Německa, byla úroveň tamního bydlení velkým překvapením. Sice jsme nemusely do uprchlického lágru, ale posléze jsme bydlely v domě postaveném kolem roku 1900, kde se přímo v bytě topilo olejem a kamna pro ohřev teplé vody v koupelně pak byla na uhlí. S těmi jsem, alespoň zpočátku, vůbec neuměla zacházet. Jak ten olej, tak i uhlí jsme pak musely navíc nosit ručně ze sklepa. Moje představy o tom, že přijedu na vysněný zlatý Západ, dostaly velkou ránu a dosti se mi těmi prvními zážitky zrelativizovaly.

To musel pro vás být tedy velký civilizační šok...
Topit v těch kamnech na uhlí v koupelně jsem se nikdy pořádně nenaučila… Náš další problém spočíval v tom, že jsme neměly žádné prostředky. Proto si moje matka již asi tři dny poté, co jsme přijely do Německa, našla práci a začala v květinářství prodávat květiny. A já jsem si našla ten inzerát a celé dopoledne až do dvou do tří odpoledne jsem hlídala tři malé chlapce v místní lékařské rodině, za což jsem dostávala 300 marek měsíčně.

Aha.
Po příchodu do Německa jsme opravdu nic neměly a tenkrát jsme měly obrovské štěstí, že nám pomohli sudetští Němci. S jejich pomocí jsme si obstarali nábytek, nádobí, talíře a veškeré domácí vybavení. Měli pro nás pochopení, protože bezprostředně po válce měli podobné uprchlické zkušenosti jako jsme měly my po roce 1967. Jak už jsem to zmínila, velmi vděčná jsem byla také za podporu, kterou mi různí lidé a instituce v Bavorsku poskytovali v průběhu mého vzdělávání. Na to, že jsem maturovala v roce 1972, tak v roce 1979 už jsem měla vystudované tři vysokoškolské obory, to byla velmi rychlá cesta. Za normálních okolností, když studujete na vysoké škole, tak musíte mít *grosses latinum*, zkoušky z latiny pro pokročilé, což jsem přirozeně neměla. Ale tenkrát mi to na univerzitě, vzhledem k tomu, že jsem byla původem uprchlice z Východu, odpustili a řekli, že to po mně nebudou vyžadovat.

Tak to pro vás dobře dopadlo – protože takhle dobrý konec to asi nemělo u všech někdejších uprchlíků zpoza železné opony, že?
Ano, dopadlo to se mnou dobře, a tak mohu vyprávět svůj příběh s dobrým koncem – to je také třeba, ne? Myslím si, že se mají také sdělovat i pozitivní příběhy.

Ano, to určitě.
Jestli jste četl mou knížku *Hledání prince na zlatém západě*, tak v ní je popsáno, jak moje matka žádala o politický azyl a jak ji po dlouhou dobu vyslýchali američtí zpravodajci.

Ano, to jste již částečně zmínila.
Před naším tajným odchodem totiž moji rodiče byli domluveni, že nejdřív pojedeme do Německa zvlášť já a moje matka a že otec pak přijede za námi. Měli jsme totiž všichni využít pomoci otcovy někdejší známé ze Ženevy, která se jmenovala Audrey a se kterou můj otec ve Švýcarsku po válce pracoval. Když jsme proto přijely do Mnichova, tak jsme jí zavolaly a ona za námi přijela. Byl to takový paradox, protože jsme tenkrát skoro neměly co jíst a co na sebe. A víte, co nám přivezla jako dar?

To nevím. Nechám se poddat…
Půl litru parfému Chanel No. 5.

Hmm. Tak jste ale aspoň hezky voněly, ne?
No to je pravda. A hned poté se vypravila do Prahy, kde se setkala s mým otcem, který jí sdělil, že emigrovat nechce.[61] Proto se moji rodiče na dálku rozvedli, moje mat-

[61] V odmítnutí emigrace ze strany narátorčina otce mj. mohla sehrát skutečnost, že v polovině šedesátých let mu bylo režimem umožněno vrátit se do společensky prestižnějšího zaměstnání v Československé televizi, a to v době, kdy pomalu mezi vládnoucími elitami sílilo proreformní hnutí – získávající sympatie nemalé části společnosti – snažící se o vyrovnání s negativním dědictvím stalinských, politicky motivovaných persekucí padesátých let. V jeho rámci docházelo i k postupným revizím výsledků persekucí (rámci tzv. rehabilitací) a v jejich rámci byl pak v červenci 1968 jako někdejší zaměstnanec MZV v rámci politické liberalizace profesně a občansky rehabilitován. Viz

ka dostala azyl a československý stát rozhodl, že se musím vrátit. Ale protože mi ještě nebylo osmnáct a německé úřady mě opravdu vyhostit chtěly, dostala jsem přiděleného opatrovníka. Byl jím pan Hans Engelhard,[62] německý politik od Svobodných demokratů FDP, mimochodem pozdější spolkový ministr spravedlnosti ve vládách Helmutha Kohla.[63]

Tomu se říká vlivný opatrovník.
A za tři nebo za čtyři měsíce mně bylo osmnáct, takže podle československých zákonů jsem byla plnoletá, a tudíž jsem již nemohla být odsunutá. Abych mohla v Německu zůstat legálně, provdala jsem se a dostala jsem německou státní příslušnost.

Chtěl jsem se zeptat, když jste poté poprvé přijela v roce 1968 do Československa a šla na ministerstvo vnitra, jak jste je tam přesvědčila?
No nevím – asi jsem to s nimi nějak uměla. Řekla jsem jim, že moje matka na tom trvala, abych s ní odcestovala do Německa, ale že bych hrozně ráda chtěla mít i československou státní příslušnost.

ABS, fondy centrálních útvarů unitárního ministerstva vnitra a federálního ministerstva vnitra. Sekretariát federálního ministerstva vnitra. Sekretariát federálního ministerstva vnitra, III. díl. Písemnosti sekretariátu ministra vnitra z let 1966–1973. Rehabilitace bývalých zaměstnanců MZV – informace. Informace č. 2 Rehabilitační komise MZV (16. 9. 1968).

[62] Hans A. Engelhard (*1934 – †2008), (západo)německý právník a politik, člen FDP, federální ministr spravedlnosti v letech 1982 až 1991.

[63] Helmut Kohl (*1930 Ludwigshafen – †2017 Ludwigshafen), vystudovaný historik a politolog, (západo)německý politik, člen a dlouholetý předseda Křesťansko-demokratické unie (CDU).

Takže jste pak měla dvě občanství?
Ano, měla jsem dvě občanství a mohla jsem sem jednu dobu jezdit takřka neomezeně, což se mi hodilo nejen na návštěvy otce, pro bádání nad mou diplomovou prací, kdy jsem tu měla spoustu historických pramenů a navštěvovala jsem tu knihovny.

* * *

V ZRCADLE ZDROJŮ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI

(7. 11. 1978; 30. 9. 1983)[64]

Ing. Vaněk Jan CSc., nar. 17. 12. 1927 v Užhorodě, čsl. státní příslušník, české národnosti, ženatý, od roku 1977 kandidát KSČ, zaměstnán jako vedoucí oddělení v Ústavu krajinné ekologie ČSAV.

U jmenovaného byl zjištěn dlouholetý osobní a písemný styk s VC [valutovými cizinci – tj. občany západních zemí, pozn. autora]*, především NSR, kteří využívali při návštěvách k ubytování ateliér manželky jmenovaného Marie a údajně se setkávali s dalšími čsl. občany.* […] *Vzhledem k uvedeným skutečnostem byl k potvrzení signálu úkolován TS – JUNÁK* [tajný spolupracovník StB se svým krycím jménem – pozn. autora]*, který podával průběžně zprávy o činnosti VAŇKA a jeho manželky. Z cizích státních příslušníků, kteří ke jmenovanému dojížděli, byli ustanoveni* [dobovou mluvou řečeno „identifikováni" – pozn. autora] *NSR státní příslušníci IRMER, který byl politicky činný v SPD*

[64] První ukázka pochází ze svazku vedeného na jednoho ze známých a přátel narátorčiny rodiny. Druhá ukázka, charakterizující narátorčiny cesty, pochází ze shromážděného množství informací o její osobě a jejím okolí, které vycházejí jak z dostupných agenturních spisů StB, tak také z ústních zdrojů a zpráv tajných spolupracovníků v čele s tajným spolupracovníkem Teplým – PARDUBICKÝM.

[sic!!! – pozn. autora] *a se kterým se VANĚK seznámil v době své měsíční služební cesty v NSR, a manželé Evgénie* [sic!!! – pozn. autora] *rozená FÜGNEROVÁ, čsl. emigrantka s Verner* [sic!!! – pozn. autora] *TRÜTZSCHLER von Falkenstein, kteří byli rozpracováni III. S-FMV* [III. správa StB federálního ministerstva vnitra, tj. vojenská kontrarozvědka – pozn. autora] *v akci ROBERT. Posledně jmenovaní navštívili Československo naposledy v období voleb do zastupitelských orgánů. Eugénie TRÜTZSCHLEROVÁ se v tomto období sešla za přítomnosti ing. Vaňka se svým otcem, který je funkcionářem ČSL* [Československá strana lidová – pozn. autora] *a svojí sestrou – právničkou* [sic!!!, jednalo se o narátorčinu nevlastní matku – pozn. autora], *která zastupuje zájmy cizích státních příslušníků v ČSSR.* […] *V průběhu dalšího rozpracování bylo zjištěno, že návštěvy do uvedeného ateliéru přestaly docházet, což bylo zřejmě způsobeno vstupem ing. VAŇKA do KSČ a jeho ustanovení do funkce vedoucího oddělení ÚKE* [Ústavu krajinné ekologie – pozn. autora] *ČSAV.* […] *NSR státním příslušníkům, kteří byli rozpracováni III. S-FMV v akci ROBERT, nebyla prokázána nepřátelská činnost proti ČSSR a uvedená akce byla uložena do archivu.*

Vzhledem k uvedeným skutečnostem byl svazek 12122 LORA ukončen profylaktickým pohovorem, při kterém VANĚK podal vysvětlení svých vztahů k VC, kteří k němu přijížděli. Jednalo se především o Eugénii TRÜTZSCHLEROVOU von Falkenstein a její přátele, kterým VANĚK poskytoval ateliér manželky Marie k přespání, aby se tímto způsobem revanšoval za svůj tříměsíční pobyt u jmenované v NSR.[65]

[65] Citovaná ukázka je mj. dokladem, že získávané informace ze zdrojů StB nebyly vždy úplně přesné, potažmo že jejich „analytici" nedokázali přesně určit dotyčné osoby či klíčové reálie. Záměna osoby narátorčiny nevlastní matky za údajnou sestru, případně nesprávné určení afiliace

* * *

NIKOLA navštěvuje pravidelně ČSSR. Charakter jejích pobytů je různý, převážně se však jedná o krátkodobé pobyty s příjezdem v pátek a odjezdem v pondělí, což je způsobeno i tím, že její děti chodí již do školy. Maximální délka pobytů je 10 dní. Kromě návštěv ČSSR navštívila rovněž Francii, Rakousko a další západní kapitalistické státy, ze socialistických zemí jezdí do Maďarska, kde spolu s dcerou realizuje jeden ze svých koníčků – jízdu na koni. K dalším zálibám patří především historie, dějiny, četba. Sama projevuje zájem navštívit Sovětský svaz, popř. dle možností tam jeden rok studovat historii.[66]

* * *

u politické strany narátorčina prvního manžela Ulricha Irmera (SPD = sociální demokracie, namísto FDP = liberálně demokratická strana) jsou toho dokladem. Zároveň je ukázka svědectvím, že představitelé StB ne vždy museli používat ve své práci jen krajně represivní prostředky. Na některé sledované osoby pak postačilo nátlakové opatření v podobě tzv. profylaktického (tj. nápravného) pohovoru, kdy byl dotyčný „upozorněn", aby se vyvaroval dalších podobných případů jednání či styků s určitými osobami. Viz *ABS*, Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Operativní agenda kontrarozvědky (svazky). Svazky kontrarozvědného rozpracování. Vaněk, Jan (17. 12. 1927). KR_674619_MV_1_1. Návrh na uložení signálního svazku 12122 „Lora" (7. 11. 1978), s. 64–68.

[66] Viz *ABS*, Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Operativní agenda rozvědky (svazky). Signální svazek 10867/433 „NIKOLA" (poslanec Evropského parlamentu), 10876_443_fis_1_1_0081. Akce NIKOLA – návrh na kontakt čs. státního příslušníka trvale žijícího v zahraničí (30. 9. 1983).

A měla jste tedy v Praze nějaké svoje zázemí?
Měla, bydlela jsem u příbuzných. Můj otec bydlel v takzvaném Skleněném paláci, což je budova na náměstí Svobody, naproti ministerstvu obrany,[67] a moje druhá babička bydlela naproti hotelu International. Takže jsem při svých návštěvách bydlela buď u babičky, nebo u otce. Až do té doby, než mě na počátku osmdesátých let kontaktovala Státní bezpečnost.

Mohla byste naznačit, jak se to odehrálo?
Ve zkratce řečeno, obrátil se na mě jeden mladý muž, který mi ovšem neřekl, že je od Státní bezpečnosti, a nenabízel mi klasicky spolupráci. Tvrdil mi, že se do mě zamiloval, protože někde spatřil moji fotografii.[68]

Takováto operace na vás byla zinscenovaná?
StB chtěla skrze mě v podstatě získat spojení na mého prvního manžela, který byl tenkrát poslancem Evropského parlamentu a já jsem řečeno v jazyce zpravodajských služeb měla posloužit jako takzvaný „podchod".[69]

[67] Jedná se o dodnes stojící dům na náměstí Svobody č. p. 728/1 (Praha 6).

[68] Narátorka vzpomínala v dokumentu ČT, že tento mladý muž (npor. Kudrnáč) udělal při svém představování zásadní chybu. Na otázku, jak se dozvěděl, kdy přijede do Prahy, odpověděl, že si to zjistil telefonátem na čs. velvyslanectví do Bonnu, kde mu prý sdělili, kdo je E. T. v F. zač a kdy zavítá do ČSSR. To v narátorce údajně okamžitě vzbudilo podezření, že se nejedná o milostného obdivovatele, ale o muže s vazbou na StB. Viz *Babylon. Eugenie Trützschler von Falkenstein, rozená Fügnerová.*

[69] Na plánu je z vnějšího a zároveň i zpětného pohledu velmi zajímavá skutečnost, že tvůrci z řad StB předpokládali, že získání E. T. v F. ke spolupráci jako agentky bude následně „produktivně" využito i k ovlivnění, potažmo „ovládnutí" dalších dvou zájmových osob z řad společensky vysoce postavených a politicky exponovaných západoněmeckých státních občanů. Odhad